

10. Наєнко М.К. Творчий світ письменника: Літ.-крит. матеріали про творчість українських радянських письменників /Упоряд., вступ. ст. і примітки М.К. Наєнка. – К.: Рад. школа, 1982. – 271 с.;

11. Наєнко М.К. Українське літературознавство: Школи, напрями, тенденції. – К.: Академія, 1997. – 320 с.; Погрібний А.Г. Олесь Гончар. – К.: Дніпро, 1987. – 242 с.;

12. Наєнко М. К. Критика і літературознавство: куди йдемо? // Слово і час. – 2010. – №12. – С.11.

13. Погрібний А.Г. Класики не зовсім за підручником. – К.: Школяр, 2000. – 134 с.;

14. Семенчук І. Р. Вивчення майстерності письменника в школі: [Досвід аналізу художніх засобів творчості А. Головка, М. Стельмаха, О. Гончара]. – К.: Рад. школа, 1966. – 195 с.;

15. Семенчук І.Р. Олесь Гончар: До 60-річчя з дня народження письменника /І.Р. Семенчук. – К., 1978. – 64 с. /Т-во “Знання”: Серія “Література і мистецтво”. – №3;

16. Семенчук І.Р. Олесь Гончар – художник слова: Дослідження. – К.: Дніпро, 1986. – 260 с.

17. Сверстюк Є. Свобода слова і культура думки // Україна в сучасному світі: Матеріали наук. конф. Республ. асоціації українознавців, Київ, 15—16 верес., 1990. – К., 1990. – 103 с. – [С. 11—12].

18. Сенченко М. Інформаційна агресія та її вплив на культуру // Вісник Книжкової палати. – 2010. – №6. – С.3, 5.

УДК 373.5.091.33-027.22:908]:338

Баталов Дмитро Ігорович

магістрант кафедри географії

та методики її навчання

Полтавський національний педагогічний

університет

імені В.Г. Короленка

(м. Полтава)

РОЛЬ УЧНІВСЬКИХ ЕКСКУРСІЙ ТА ЕКСПЕДИЦІЙ В ТУРИСТИЧНО-КРАЄЗНАВЧІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

У статті розглядаються особливості учнівських екскурсій та експедицій для організації краєзнавчо-туристичної роботи. Показуються основні напрямки такої роботи на прикладі Глобинського району. Висвітлюються результати гурткової роботи учнів з туристичного краєзнавства.

Ключові слова: *краєзнавство, туристично-краєзнавча діяльність, туристичні маршрути, учнівські екскурсії.*

Як важливо знати свій край, район, область і державу загалом, не тільки відомі на всю України розрекламовані місцевості і населені пункти, а й найменший клаптик своєї Малої Батьківщини. На Полтавщині є близькі для кожного з нас краєвиди, які можливо і не стануть всесвітньою спадщиною ЮНЕСКО, але по меншій мірі заслуговують на відомість і, головне, збереження для прийдешніх поколінь. Наше нагальне питання сьогодні – знайти і зберегти, щоб в майбутньому розвивати і примножувати.

Туристично-краєзнавча діяльність в Україні за роки незалежності, нажал так і не змогла вийти на якісно новий рівень, зараз нажал ми користуємось здобутками попередників. Можливим виходом із ситуації є залучення учнівської молоді, створення краєзнавчих осередків у школах і районних відділах освіти. Безумовним плюсом таких осередків є те, що учні, які мешкають в маленьких селах, володіють інформацією стосовно свого населеному пункту набагато краще, ніж краєзнавці в спеціальних установах. При встановленні таких зв'язків можливий вихід на якісно новий рівень краєзнавчої діяльності.

Організація системи краєзнавчо-туристичних екскурсій та експедицій на базі шкіл і районних відділів освіти дає широкі можливості для створення регіональних туристичних карт, атласів, буклетів та інших подібних видань краєзнавчо-туристичної тематики. Систематизація отриманої інформації від шкіл або ж гуртків, має здійснюватись районним відділом, що в свою чергу надаватиме зібрані дані обласним спеціальним установам. В такому випадку йде мова і про зростання туристичного інтересу до віддалених сіл і містечок. Навіть якщо не в контексті розвитку сільського зеленого туризму, то спортивного і екологічного однозначно, адже два останні можуть мати розвиток і при наявності невеликих об'єктів природо-заповідного фонду (регіональні заказники чи достатньо нетипові краєвиди, які можуть стати цілком велосипедних екскурсій) або малих сільських музеїв, які іноді можуть належати приватним особам і при цьому не афішуватись широкому загалу. Можливо, одним із вирішальних факторів що має негативну дію – це необізнаність організаторів спортивних туристичних маршрутів про малі туристичні форми.

У випадку з Глобинським районом ситуація досить складна і неоднозначна. Тут є всі умови для розвитку спортивного туризму (піший, велосипедний, водний) і навіть перспективні населені пункти для розміщення садиб сільського зеленого туризму, але не існує, навіть на папері – мережі

культурно-історичних пам'яток. Навіть природо-заповідний фонд представлений лише вівісками і назвами, за якими не має маршрутів, відміток і необхідної систематизації, яка б могла сприяти розвитку туризму і краєзнавства загалом. Територія найбільшого району Полтавської області фактично немає яскраво вираженого туристичного місця, яке б приваблювало до себе туристів, хоч гора Пивиха поблизу смт Градицьк вже зараз має все необхідне для широкої відомості серед туристів. Відсутність туристичного центру дає можливість для розвитку будь-якої частини району, адже є чимало перспективних місць на Глобинщині.

Наша краєзнавчо-туристична діяльність базується навколо села Великі Кринки, де в місцевій школі I-III ступенів є гурток туристично-краєзнавчого спрямування. В ході роботи гуртка не тільки планується розробити в майбутньому туристичні маршрути, а й вже збирається і накопичується туристично-краєзнавча інформація, створюються туристичні маршрути спортивного спрямування. Основною ціллю такої роботи є не тільки залучення учнів до здорового способу життя, а й відвідини цікавих історико-культурних об'єктів, спостереження за природою і звичайно збір і систематизація отриманої інформації. За своєю суттю поєднання спортивного туризму і краєзнавчої діяльності є нерозривним процесом, навіть виходячи із визначення спортивного туризму, подане Українським державним Центром туризму і краєзнавства. Згідно з ним спортивний туризм - це «... вид спорту, який культивується в Україні і використовується як різноплановий виховний засіб, що розвиває духовні, інтелектуальні якості... задовольняє інтереси дітей у вивченні рідного краю, пам'яток історії і культури України та світу, формує національну свідомість»[2, с.1]. Тому важливо не тільки розвивати фізичні сили і вміння дітей шкільного віку, а й максимально використовувати час для накопичення знань з історії, культури рідного краю і збереження його природи.

Нами виокремлено три перспективних напрями здійснення туристично-краєзнавчої діяльності в Глобинському районі, які прив'язані до долин річок Полтавщини (Рис. 1). Крім того, в межах долини кожної з річок є свій переважний вид пересування. Найбільш перспективними маршрутами є долина річки Хорол від села Радалівка до села Попівка, де знаходиться гирло даної річки. По Хоролу кращим варіантом є рух на велосипеді, піший туризм зіштовхується з низкою перешкод, зокрема штучними каналами, а для водного туризму не підходить саме русло річки. За таким маршрутом знаходиться велика кількість природних підвищень на яких можна робити відпочинок, а також для духовного розвитку є можливість відвідати музей Турбаївського повстання. Кінцевою точкою може стати як Попівська гора, так і розташований у двох

районах ботанічний заказник «Кут». Даний напрям дає змогу проїхати поселеннями, що мають досить давню історію (Радалівка, Зубані, Федорівка), а також безліч місцевостей, в яких рідко буває людина. Нами розроблені і перевірені маршрути для велоекскурсії В. Кринки – Куп’євате – Турбаї, а також велопоходу В.Кринки – Корещина- Землянки – Радалівка – Зубані – Федорівка – Попівка.

Псізьський напрямок є ще більш перспективним, оскільки тут є можливість влаштувати крім велосипедного, ще піший та водний туризм. Водний туризм має навіть вищу перспективу, адже русло Псла цілком придатне для пересування на човнах і байдарках. Незважаючи на те, якою буде початкова точка (рух відбувається за течією), та ж Попівка, або село Заможне, в якому розташовані ландшафтний заказник Заможненський і сусідній ботанічний заказник Глибочанський, а неподалік від села є етнографічний музей у селі Манилівське, де можна дізнатись про культуру, спосіб життя і побут наших предків. Далі слідує Манжеліївський ботанічний заказник, після розпочинається Кременчуцький район, в якому і розташоване гирло Псла із значною кількістю краєвидів.

Перлиною ж туристичної галузі для Глобинщини є долина річки Дніпро, а самеузбережжя Кременчуцького водосховища. Це стосується не тільки екологічного, а й інших видів туризму. Піший і велосипедний туризм вздовж Дніпра є чудовим варіантом для туристів, водний туризм тут теж можливий, але не сплав по річці, як на Пслі, а відвідини Дніпровських островів, наприклад в гирлі Псла і Сули. Водний туризм є досить небезпечним, особливо для тієї вікової групи учнів, що займається в гуртку. Дніпровський напрямок є перспективним в національному масштабі, адже масштабні географічні об’єкти постійно перетинаються з історико-культурними і створюють неповторний колорит Глобинщини. Окрасою цього напрямку звичайно є Нижньосульський національний природний парк, створений в гирлі річки Сула, а також десятки островів, розташованих в кількох кілометрах від берега. Не менш значущою і відомою пам’яткою природи є гора Пивиха, що височіє на Дніпром.

Рис. 1. Перспективні напрями формування екологічних маршрутів

Гурток Юних краєзнавців крім екскурсій та експедицій, що розраховані на створення системи маршрутів, також займається і вивченням екологічних проблем місцевості. Зокрема, вивчення історії і сучасного стану річки, що протікає в нашому селі. Не поодиноким є ситуація, коли у невеликих населених пунктах зникають малі річки і перетворюються на ставки, потім на болота і потім просто зникають і не тільки з карт, а й взагалі з природи. Моніторинг таких негативних факторів може принести користь для відновлення у майбутньому, а на даний момент передусім, щоб на цю проблему звернули увагу не тільки місцеві керівники, а й обласні. Крім того, більша частина території Полтавщини заселялась у козацькі часи з долин річок, тому при вивченні місцевих водних ресурсів, обов'язково знайдеш інформацію і про населені пункти, які розташовані поруч з водою. Завданням нашого гуртка є дослідити походження назви річки, а також знайти місце витоку і сучасний стан водойми, від місця витоку до гирла вже пересихаючої річки. Цікавою особливістю є те, що за нашим дослідженням, попередні уявлення про назву річки у жителів села є помилковими, і основним завданням цього навчального року є встановлення історичної правди, яка є важливою всього лише для жителів села, але тим не менше це не зменшує вагу дослідження.

Безумовно, Полтавська область багата на туристичні місця, але їх зазвичай потрібно ще знайти і відкрити широкому загалу. Адже зараз створюється багато національних і обласних програм розвитку туризму і краєзнавства, а також сільського зеленого туризму, адже «Кожен район є в своїй мірі несхожим одне з одним і є певним чином унікальним. Саме з такої унікальності і потрібно починати вибір. Природні об'єкти, культурні заходи, музеї, пам'ятки історії, саме це може прикрасити відпочинок туриста у сільській місцевості»[1, с.20]. Можливості учнівських екскурсій та експедицій досить високі, адже вони майже не залежать від фінансової і бюрократичної складової. Але в такому випадку велике навантаження і відповідальність лягає на адміністрацію школи і організаторів походів та екскурсій. Але позитивні фактори, які будуть принесені в краєзнавство області важко переоцінити і цілком можливо, що розвиваючи даний напрям, в майбутньому ми матимемо широку мережу туристично-краєзнавчих закладів, що будуть вивчати, зберігати і примножувати спадок нашого народу.

Джерела та література

1. Баталов Д.І. Розвиток системи та інфраструктури сільського туризму / Д.І. Баталов, Т.П. Литвиненко // Екологія плюс. – 2013. – № 5. – С. 19–21.
2. Програми з позашкільної освіти: туристсько-краєзнавчий напрям/ упорядн. Н.В. Савченко та ін. - Програма гуртка «Спортивний туризм» (вищій рівень). – Наровлянський О. Д., Петрова Н. М.